doopsformuller niet in gebruik is gekomen. Alleen in zooverre heeft de verandering in de doopvragen blijvend gevolg gehad, dat in de latere uitgaven van ons Doopsformuller nu de woorden worden opgenomen: of te doen en *te helpen* onderwijzen, welke laatstgenoemde woorden dus alleen op de getuigen slaan.

Ook de volgende Nationale Synodes hebben, zij het dan niet zoo uitvoerig en met redenen omkleed, den plicht van den vader om bij den doop te zijn en op de doopvragen te antwoorden, op den voorgrond gesteld. De Synode van Middelburg bepaalde in Art. XL kortweg: *De vader zal zijn kind ten doop presenteeren*, wat dus niet zeggen wil, dat hij het ten doop moet aangeven bij den Kerkeraad, maar dat hij bij den doop moet komen, om het kind ten doop aan te bieden en de doopbeloften te doen. Waar de gewoonte bestond, dat men nevens den vader nog „gevaders" of getuigen bij den doop nam, erkent de Synode, dat dit gebruik niet lichtvaardig te veranderen was, mits men dan maar getuigen nam, die „de zuivere leer toegedaan en vroom van wandel waren". De Synode van 's Gravenhage Art. LI nam dit besluit letterlijk over, evenals de Synode van Dordrecht van 1619 Art. LVII alleen met twee kleine wijzigingen. Vooreerst werd de aanhef aldus veranderd: *De Dienaren zullen hun best doen en daartoe arbeiden*, dat de vader zijn kind ten doop presenteert. Een verandering, die wel bewijst, hoeveel moeite het nog kostte om de vaders te bewegen, bij den doop te komen en hun plaats niet aan de getuigen over te laten. En de tweede verandering was, dat uitdrukkelijk verklaard werd, dat het gebruik der doopgetuigen „in zich zelven vrij was", om elke gedachte af te snijden, alsof de Synode dit gebruik voorschreef.

De vraag, of deze „vrijheid" alleen voor de gemeente gold in haar geheel, dan wel voor elk bijzonder lidmaat, m. a. w. of een lidmaat, ook waar dit tegen het gebruik der gemeente inging, doopgetuigen mocht nemen of niet, is op de Synode te Dordrecht in 1578 behandeld, en de Synode handhaafde toen de vrijheid niet alleen van de gemeente als geheel, maar ook van elk bijzonder lidmaat. Alleen werd er aan toegevoegd, dat de „bijzondere lidmaten vermaand zullen worden, dat ze zich aan de ordinantie in de Kerk, waarvan zij lidmaat zijn, zooveel mogelijk is, gelijkvormig zullen stellen, hetwelk ook in alle andere middelmatige dingen te onderhouden is" (part. vr. 32). Van eenigen dwang, de conscientie aangedaan, was dus geen sprake. Onze Kerken stonden eenparig in de overtuiging, gelijk de Synode van Dordrecht in 1574 Art. LXII het uitsprak: „omdat wij geen gebod van den Heere hebben gevaders of getuigen te nemen, om de kinderen ten doop te presenteeren, zoo mag men niemand hiervan een bijzonderen nood opleggen". Voetius heeft dus volkomen gelijk, wanneer hij in zijn Pol. Eccles. Pars I, lib. II, tract. II, Sect. III, cap. IV, opmerkt, dat noch naar Goddelijk recht, noch naar Kerkelijk recht zulke doopgetuigen vereischt zijn en dat onze Kerken, al hebben ze deze doopgetuigen niet afgekeurd, ze toch evenmin noodzakelijk hebben geacht.

DR. H. H. K.

Treetafel.

DR. A. KUYPER. DER JONGELINGEN SIERAAD IS HUN KRACHT. Feestrede bij het Jubileum van den Bond van gereformeerde Jongelingsvereenigingen op 30 April 1913 te 's-Gravenhage gehouden. Kampen — J. H. Kok — 1913.

Met het oog op de beteekenis, welke de onlangs in de Haagsche Diergaarde jubileerende Bond van Jongelingsvereenigingen voor het in ons land herleefde Calvinisme heeft, mag deze Rede, welke den geest van dien Bond zoo treffend typeert, hier niet onbesproken blijven.

De Jongelingsvereeniging is van oorsprong niet gereformeerd.

Niet het Calvinisme, maar, zooals DR. KUYPER zegt, „de Réveil heeft ze uit eigen methodistischen wortel geteeld". Dat er nochtans in ons vaderland ook gereformeerde Jongelingsvereenigingen zijn gekomen is, naar men weet, het werk van onzen DS. VONKENBERG, en hij heeft ook den Bond dezer Jongelingsvereenigingen, zooals DR. KUYPER zegt, „letterlijk in elkaar getooverd". Hij VONKENBERG, in wien die Bond bezit „een eenigen President", bezield door en bezielend voor de Calvinistische gedachte.

Tusschen deze „in zijnen Bond zaneengesnoerde Jongelingsvereenigingen op Calvinistischen grondslag" en het ten onzent weer „oplevend Calvinisme" is een *wisselwerking*, en de feestredenaar heeft niet verzuimd daarop te wijzen. Hij begint zijn rede met een „van toen en thans".

Van toen hij, Dr. KUYPER, voor nu vijftig jaar, het Calvinisme leerde kennen, en zooals het thans is, en dan is de weeropleving er van hem een wonder in zijn oogen.

„En", zoo roept hij dan zijn gehoor toe, „vooral uw optreden als bond van onze Calvinistische Jongelingschap is daarbij zoo verrassend", want, zoo vernemen zij nader, „In de drievoudige ader van ons Historisch volksbestaan vertegenwoordigt die Bond de Calvinistische stroming".

En die Bond van Gereformeerde jongelingen mag er wezen. „In niets staan se meer achter. Van heele pieten spreekt men wel, en dat zijn ze. Een geslacht waar straks mannen van stavast uit zullen groeien".

Een rijke Bond, door VONKENBERG, wij hoorden het reeds, „letterlijk in elkaar getooverd"; zeker. Maar, als men van deze naaste oorzaak tot een verder liggende opklimt, dan ligt achter de werking van den „eenigen President", de werking van het weer oplevend Calvinisme, en dat doet den redenaar uitjubelen: „Wat nu op mijn ouden dag niet 't minst mijn levensvreugd en mijn glorie uitmaakt, het is dat de Calvinistische beweging ook onze Gereformeerde jongelingen zoo schier tooverachtig vooruit hielp.

Doch, gelijk er van het weeroplevend Calvinisme een werking uitging op den Bond, zoo ook van den Bond op het weeroplevend Calvinisme.

Had de redenaar in het begin verzekerd: „En nog staan we pas aan het begin der weeropleving en spelt een profetie, die niet feilen kan, van nog zooveel grooter dingen als ons te wachten staan in de toekomst", — later doet hij zijn jubileerend gehoor verstaan hoe ook van hém de voortzetting dier weeropleving wordt verwacht.

Onze in Bond saamgesnoerde gereformeerde jongelingen, „dat geslacht waar straks mannen van stavast uit zullen groeien", zij zijn „de recruten, die straks onze heirscharen zullen vormen". „Een geslacht dat ons evenaren, vervangen en overtreffen zal, als wij er niet meer zijn". „Bedenkt het toch", zoo roept DR. KUYPER elders in zijn Rede deze recruten toe, „uit uw kring moeten na twee dozijnen jaren mannen van alle gading, van elk beroep, op elk terrein des levens voortgekomen zijn". En weer elders worden de Gereformeerde Jongelingen begroet „als een keurbende, die nu reeds gewicht in de schaal legt en in de toekomst aan de kruisbanier den doorslag ter overwinning kan geven".

MAAR DR. KUYPER wijst er niet alleen op hoe het behoort, maar ook hoe het komen kan.

Hij herleft zijn jubileerende Jongelingen niet alleen voor hun taak als goede anti revolutionairen, maar zegt ze ook hoe ze die taak kunnen vervullen.

En daartoe dient dan het Salomonisch-Apostolisch woord, dat hij in de Feestvergadering van den Bond van Gereformeerde Jongelingsvereeni gingen heeft doen uitgaan.

Er staat in SALOMON'S Spreuken (20:29): „Der jongelingen sieraad is hun kracht" en er staat in den 1sten brief van den Apostel (2:14) JOHANNES: „Ik schrijf u, o, jongelingen, want gij zijt sterk, want gij hebt den boose overwonnen en het woord Gods blijft in u".

In deze twee Schriftwoorden ligt de éene gedachte van de kracht der jongelingen en daarom kon de redenaar ze dan ook verbinden en voor zijn gehoor daaruit ontwikkelen wat hij te zeggen had.

Het Salomonische Woord spreekt van niets anders dan van *lichamelijke* kracht. Het is, zooals KUYPER zegt, „een echt sober natuurwoord", dat hij dan ook als zoodanig zijn gehoor inprent. „Op deze lichamelijke ontwikkeling is 't hier dus eerst gemunt. Op een frisch gezond uitzien. Op nog slanke, maar niettemin reeds sterke been- en armspieren. Op een oog dat ge beslist op durft slaan".

Naar deze lichaamskracht, sieraad van den jongeling, naar dit verkrijgen en bewaren van een gezond lichaam, moet ook de gereformeerde jongeling streven. Waarbij de redenaar dan echter niet nalaat om te waarschuwen tegen het *misbruik* van „sport".

Maar, na dùs het Salomonisch woord van der jongelingen kracht in zijn uitgangspunt tot volle recht te hebben doen komen, plaatst Dr. KUYPER daar naast het Apostolisch Woord.

„Physieke kracht is der jongelingen sieraad in 't gemeen", maar, zegt hij, „bij jongelieden van Gereformeerden huize ontplooit zich die grondkracht in 't wezen straks vol bewust in dit andere drietal, in *geloofs*kracht, in *zedelijke* kracht, en in kracht voor uw *levenstaak*".

Deze driëerlei verbijzondering van *ziels*kracht wordt dan nader ontwikkeld, waarbij de redenaar, als hij het over de *geloofs*kracht heeft, o. m. zegt: „Het gevoel is ook één van onze nobelste zielsuitingen, maar als de kracht er niet achter zit, verzwakt het u meer dan het u sterkt. En niet anders staat 't met den uitpluizingsgeest, die in zoo menig jong man de vage kracht van het optreden breekt".

Het slot van de Rede is een pleidooi voor het goed recht van de Bondsgedachte, als gewortteld in die van het, in onzen tijd alles beheerschende, vereenigingsleven.

Zij, die het voorrecht hebben gehad deze pakkende Rede te hooren, zullen haar gaarne nog eens lezen. Zij, die dit voorrecht moesten missen, zullen goed doen, nu zij in schrift en druk is vastgelegd, er kennis van te nemen. Ook nog tot anderen, dan voor wie zij allereerst bestemd was, heeft ze wat te zeggen. G.

Uit de Pers.

Antwoord aan den heer ERICA.

Zeer geachte Heer!

Gereed staande om naar Schotland te vertrekken (ter bijwoning van de Synode der Nationale Kerk, waar vermoedelijk zal worden besloten tot samensmelting van de »National Churche en de »Free Church«), *heb ik weinig tijd uwen sopen briefe te beantwoorden.* Toch wil ik u allereerst voor den zachtmoedigen toon van uwen brief, ook al worden mij terecht enkele ernstige vragen gesteld, danken. En tevens wil ik eens duidelijk uitspreken, dat het mij hartelijk leed heeft gedaan, dat ik blijkbaar vele broeders en zusters in Christus in de »Geref. Kerkene ernstig heb gegrieft.

Toch is dit hoofdzakelijk gekomen door een misverstand. Ik heb er geen oogenblik aan gedacht, zoo maar eens even een oordeel uit te willen spreken over den inwendigen staat van ± 500 000 kerkleden. Wie mij kennen, weten hoeveer ik juist tegen zulk soordeelene, dat alleen aan God toekomt, steeds zoo heftig gekant ben. Hoe dan bedoelde woorden moeten verklaard worden, heb ik èa in *De Standaard* èn in *De Geref. Kerk* (die ik u hierbij zend en waaruit u, zoo noodig, iets kunt overnemen) uiteengezet. U moet niet vergeten, dat ik natuurlijk evenzeer *uit beginsel* in de Ned. Herv. Herk blijf, als anderen haar *uit beginsel* meenen te moeten verlaten. Vanzelf heeft dit ook invloed op onzen kijk op de toestanden zoowel in de Herv. Kerk als in de »Geref. Kerken«.

Laat mij u voorts verzekeren, dat mijne persoonlijke verhouding tot de leden dier kerken nog precies dezelfde is als vroeger, dat ik gaarne trachten wil ook in 't vervolg den broederband te bewaren en te sterken, en dat menigmaal mijn bede is tot God, dat Hij zelf de breuke van Sion moge heelen.

Met beleefden groet en hoogachting,

Uw. dw. dr. en broeder,
P. J. KROMSIGT.

Amst. 14 Mei 1913.

Antwoord aan Dr. KROMSIGT.

Want achter al ons kwijnen en ons klagen
trilt in ons hart, dan hoog dan somber diep,
maar steeds — een toon van nimmermeer vertagen,
omdat ons Christus uit genade riep
en heeft gezegd dat ook voor ons zal dagen
het leven, dat Hij in zijn sterven schiep.
Vrij gevolgd naar S. ANEMA.

WelEerw. Zeer Geleerde Heer!

Voor uw schrijven als antwoord op mijn eerste artikel, zeg ik U dank.

Het brengt ons echter niet veel verder.

De drie ernstige vragen die ik U in mijn eerste artikel stelde, worden door U *niet* beantwoord, al verklaart U dat het U leed doet, dat vele broeders en zusters in Christus in de Geref. Kerken door uw woorden werden gegrieft!

Hoe geheel anders handelde Dr. Kuyper eens in een soortgelijk geval.

't Was in 1885, einde *Juni*.

Dagen van spanning op politiek gebied had hij doorleefd.

Niet alleen de pers van Nijgh bestreed den Anti-rev. leider, maar ook Dr. Bronsveld en Ds. Buitendijk deden het.

Dr. K. stelde zijn mandaat beschikbaar.

Op kerkelijk terrein dezelfde beroering.

De jaardag van de Vrije Universiteit zou in Den Haag gehouden worden, maar de Kloosterkerk werd door den Herv. Kerkeraad aan den toen nog Hervormden Dr. Kuyper geweigerd.

Het bidden zelfs wilde men beletten.

Elders hield Kuyper zijn rede: *Duer en Leem*, maar toen Psalm 74, de strijdzang der Hugenoten, was gezongen, werd het velen te vol. De bekende Haagsche meeting was gehouden.

En toen, afgemat naar ziel en lichaam, moest Kuyper van zijn vrienden afscheid nemen en »herstel van ingeboete krachten op Zwitserland's bergen zoekene.

Even vóór hij vertrok, verscheen een vlugschrift van Dr. J. H. Gunning Jr., waarin hij Dr. Kuyper beschuldigde dat hij mannen als Chanteple de la Saussaye, Beets en Gunning, zou gerekend hebben als te behooren tot de *Anti-Christen*.

Reeds 10 Juli 1885 schreef Kuyper in Interlaken zijn »*Bedoeld noch gezegde dat reeds 1 Aug. op Gunning's tafel lag.*

Geen enkel boek had hij in den vreemde tot zijn beschikking. *Drukproef* en *correctie* liet Dr. Kuyper aan anderen over en hij schreef:

»Geen oogenblik langer dan stipt noodzakelijk was, mag ons Vaderlandsch publiek onder den indruk verkeeren, noch mag ik onder de verdenking blijven, alsof ik mij metterdaad had schuldig gemaakt aan de zeer ernstige zonde, die gij mij ten laste legte.

Steekt, WelEerw. Heer, deze handelwijze niet gunstig af bij de uwe?

Kuyper weersprak een *niet geuite beschuldiging*, in een brochure van 3 vel, groot 8°, nadat hij, wij wisten het, afgemat, rust moest zoeken. U nam de beschuldiging naar de Geref. Kerken geworpen, *niet* terug.

En dan te erkennen dat ik terecht eenige ernstige vragen deed, en er *toch* het stilzwijgen op te bewaren, doet mij leed.

* * *

Door U in Utrecht werd dus niet bedoeld een oordeel uit te spreken over de 500 000 kerkleden, doch blijkens het no. van »de Geref. Kerk« van 8 Mei sprak U over de Geref. Kerk.

»Toen ik het scherpe woord mij liet ontvallen, de Geref. Kerk van Dr. K. is dood, bedoelde ik te zeggen: »Er heerscht in die kerk hoe langer hoe meer een dorre, doodsche geest, tengevolge van de wijsgeerige elementen die door Dr. Kuyper in de Geref. Theologie zijn opgenomene.

Als bewijs hiervoor noemt U een brochure van Landwehr en voorts een uitlating in »Ons Tijdschrift«.

Landwehr (niet de Rott. Geref. predikant) maar een particulier in Kampen, ontstemd door het vertrek van Ds. Wisse, schreef een brochure van een paar dubbeltjes. Daarin staat dat 80 pCt. der Geref. pred. gingen in »intellectualisch-Hegeliaansche« richting.

Treffende beschuldiging.

Heeft die schrijver er een onderzoek naar ingesteld?

Och neen! Misschien zelfs las hij nooit een citaat van Hegel. Ontevreden menschen zijn tot veel in staat.

Leuk dat zoovele Herv. predikanten er Ds. Landwehr op aanzagen. Zoo zelfs dat deze eindelijk moest schrijven: »lieve vrienden, ik heb met dit epistel niets uit te staane. Deze brochure is in Kampen trouwens zelf reeds weerlegd.

Het tweede bewijs door U genoemd, was »een artikel in Ons Tijdschrift van enkele jaren geleden, blijkbaar door een bezadigd en der zaken kundig man geplaatste (aldus schrijft U in ditzelfde no. van de Geref. Kerk).

Wie die broeder was weten wij niet.

Hoe kon U deze uitlating zoolang bewaren?

Als U schrijft: er heerscht in de Geref. Kerk hoe langer hoe meer een doode en dorre geest, dan ligt daarin opgesloten dat de toestand vroeger anders was, nietwaar?

Op gevaar af dat U mij wat lastig vindt, nog een enkele vraag.

Wanneer *was dit gelukkig tijdperk er?* Wanneer, WelEerw. Heer, *bloeide er in de Geref. Kerk een heerlijk geloofsleven?*

In 1886? Wij ontkennen het niet, al beroemen wij er ons niet op. Wij zien er het werk des Heeren in.

Zegt U, ja *toen* wel, maar *nu niet*, dan vraag ik U verder, *waarom betoonden de Herv. broeders in die dagen en ook daarna er zoo weinig waardeering voor?*

Was er toen echter geen krachtig geloofsleven in de Geref. Kerk, wanneer, lieve broeder, is dit er dan wel geweest. *Nu* is het er niet. Er is dus een tijd geweest dat het wel zoo was. Wat ik U bidden mag, wijs ons het tijdperk aan!

Het is menigmaal uw bede tot God, dat Hij zelf de breuke van Sion heelen mag.

Dit wist ik. Daarom ziet U, èn terecht, ook scherp op het leven der Gereformeerden. Wat zou het heerlijk zijn als uw Schotsche reis U een stap nader bracht tot dit doel. O, als eens over U de geest van Schotlands's Hervormer, John Knox vaardig werd, wie weet wat gelukkige dagen Hervormde en Gereformeerde Broeders zouden beleven.

Vergeef mij, WelEerw. Heer en Broeder, als mijn pen een enkel maal U heeft gewond. Ik wilde U geen pijn doen. En al ons handelen is met zonde bevlekt. Ik ben er mij van bewust.

Door van *de leden* der Ger. Kerk nog wel het goede te veronderstellen, doch op de Kerk *als Kerk* het brandmerk te drukken, wordt de zaak niet beter, Levende leden in een Kerk waarin een dorre en doodsche geest heerscht, waarde Broeder, het is geloof ik een contradictio in terminis. Ware die beschuldiging geuit door een modernen Dominee, ik zou gezwegen hebben. Nu mocht ik het niet.

Saam te knielen voor één God en Vader en dan toch zulke woorden te spreken, is het niet treurig?

Neem uw beschuldiging, die U nooit waar kunt maken terug, voordat het Avondmaal *U roept.*

Met broedergroet,

Uw. dw.
ERICA.

Ook wij laten het hierbij. Vergelijk wat onze Gereformeerde Kerken als kerken deden voor de Zending, de Evangelisatie, de tucht, de wetenschappen, de philantropie, en ieder gevoelt dat Dr. Kr. eenvoudig gelasterd heeft.

Onder den titel: „Copie van een Poolschen tanddag", geeft *De Waarheidsvriend* deze scherpe critiek ten beste over het Utrechtsche Reddingscomité van de Ned. Herv. Kerk:

Met begrijpelijke belangstelling hebben velen — van welke richting ook — zeker wel uitgezien naar het verslag van de vergadering, die in Utrecht door Dr. Slotemaker de Bruine en Dr. van der Flier is belegd ter verdediging van het bestaan van de Ned. Herv. Kerk.

Wat de onderteekenaars van het bekende manifest, deze vergadering ter inleiding rondgezonden, wilden, had eigenlijk niemand begrepen. En, oordeelend naar de verslagen in de N. Rott. Ct., Nederlander, Utrechtsch Nieuwsblad enz. verschenen, heeft de groote vergadering — er waren wel 44 menschen opgekomen! — ten slotte ook niet veel klaarheid gebracht.

Hierover verwonderen we ons allerminst.

Ga koffiedik nu eens helder en doorschijnend maken. Dat kan immers niet.

En wat is het anders geweest dan onzin, héel de redeneering van Dr. S. d. Br. toen hij zeide: we hebben voor de Herv. Kerk op te komen — maar dan moeten we nu niet spreken over handhaving der belijdenis, over de reorganisatiebeweging, over de rechten der vrijzinnigen enz. enz., neen! we hebben de vraag te behandelen: hoe hebben we ons te stellen tegenover degenen, die onze kerk willen oplossen en er naar hunkeren dat onze kerk zal verdwijnen.

We hebben altijd gedacht, dat wanneer we de kerkelijke kwestie grondig wilden behandelen, dat het dan juist gaan moet over de dingen die Dr. S. d. B. maar even buiten 't debat wilde stellen.

Of staat de welstand van de Kerk niet allereerst in verband met de toestanden *in* de Kerk? Raakt het bestaan van de Kerk de belijdenis niet meer? Is het onverschillig of Christus geloochend wordt of dat Hij wordt beleden als te zijn de eenige en zigenoegzame Zaligmaker?

Waar moet het heen, als men met een ernstig gezicht gaat zeggen: laat orthodox en vrijzinnige toch eens saam komen om te praten over 't geen gedaan kan worden om onze Herv. Kerk te redden, maar 't mag niet gaan over gelooven en belijden. Wat denkt men toch wel van de Herv. Kerk?

Wat wil men de menschen toch wijs maken?

Wat maakt men zichzelf toch wijs?

Is de Herv. Kerk dat lichaam, waarvan de Haagsche Synode de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht is; waar orthodox en vrijzinnig saam woont; waarbij de een den ander helpen moet om haar toch vooral te laten blijven wat ze nu is, en waarbij men dan elkander weer buiten de Kerkelijke gemeenschap sluit?

Dr. Slotemaker de Bruine die aan de Modernen anders het recht ontzegt om in die Herv. Kerk te wonen, wilde ze nu wel gaarne gebruiken om hen het vuur uit de sloffen te laten loopen, om die Kerk te laten blijven zooals ze is — om ze dan later, wanneer hij ze gebruikt had, als een uitgeknepen citroen uit te werpen.

In welke wereld leven we toch?

Denkt men nu, dat men op de kermis staat en daar boeren, burgers en buitenlui alles kan wijsmaken? De modernen hadden van hun standpunt volkomen gelijk, dat ze Dr. Slotemaker lieten praten en niet kwamen.

't Mag een aardig gezicht zijn voor een ander, om te zien dat een poes met een muis speelt; maar de verstandigste muizen hebben op school toch geleerd om liefst niet aan dergelijke potsenmakerij mee te doen.

Zoo ook de modernen. Ze wilden niet komen. Die menschen gaan ook al spreken van »waarborgene en roepen ook al om »een vast accoorde. Een we kunnen hun geen ongelijk geven!

De Modernen bleven dus weg. Maar gelukkig waren er toch 44 predikanten bij elkaar. Wat een voorrecht, dat het toch door zoo'n groot aantal predikanten gevoeld wordt, welke onheilen onze Kerk bedreigen en welke vreeselijke rampen er over ons Vaderland staan te komen. 't Komt alles nog wel terecht! Met de blaasbalg van de liberale pers zal men 't vuurtje wel wit doen vonken! Onze Kerk kan gerust zijn. Waar zooveel trouwe wachters op de muren staan, is er geen nood!....

Dr. Slotemaker de Bruine zette helder uiteen waar het eigenlijk om ging. 't Ging over de coalitie en niet over de coalitie, want coalitie-mannen moesten toch ook vooral teekenen. 't Ging over de politiek en niet over de politiek, want er moest voor gewaakt worden dat de vergadering geen politieke kleur droeg. 't Ging over de toestanden *in* de Kerk en niet over hen die, *binnen* de Kerk leven, want de Modernen moesten toch vooral niet denken dat het tegen hen was.

't Ging .... of laten we even 't woord geven aan een verslaggever, die ons berichtte: »Nadat gezamenlijk gezongen was Ps. 25°; 2 ging Dr. Slotemaker de Bruine voor in gebed, waarna hij allen het welkom toeriep.

Spr. wees op de prealabele vraag, die ons thans moet bezig houden, namelijk hoe wij ons moeten stellen tegenover degenen die *buiten* staan en dat wij ons *niet* moeten bezighouden met de vragen, die naar *binnen* rijzen.

Ten tweede moeten wij ons — zei spr. — *buiten de politiek houden* Wij dienen ons te onthouden van politiek advies. Ons doel ligt *hooger* dan het politieke votum.

Wij moeten — zoo vervolgde spr. — spreken over het welzijn onzer Kerk en wij moeten getuigen zoowel naar *buiten* als naar *binnen*.

Hij hoopt dat de Herv. predikanten (die 44?) zich toonen zullen; toonen naar *buiten*; — en hun die aan de Herv. Kerk willen raken, steeds zullen toeroepen: handen thuis.

Hiermee opent spr. de vergadering.

Wie dàt nu niet begrepen heeft, is gewoon een uilskuiken. En het is duidelijk als glas: onze Herv. Kerk mag gerust zijn. Met deze vertooning is de zaak gered. De meiboom kan in de kap.

Dr. van der Flier, de tweede spreker, zet voorts het concept-manifest uiteen. Hij deed dat ongeveer zóo: er zijn onderscheidene feiten die eenslaps de gevaren hebben doen zien, die de Ned. Herv. Kerk bedreigen.«

Heel de vergadering was een en al gehoor.

Zou er een schilderij komen van den voortwoekerenden geest onder de ethischen om in zake Bijbel-critiek van kwaad tot erger te brengen?

Zou geteekend worden het brutaal optreden van de vrijzinnigen of zou een schets worden gegeven van de groote schare, die *in* de Kerk zijnde, vervreemd van God en Zijn dienst, dreigt verloren te gaan?

Onnoozele, die zoo iets verwacht had.

Zijn dàt nu dingen van beteekenis om op een predikantenvergadering te bespreken?

Neen — luister een oogenblik en gij voelt waar de wind vandaan komt:

De benoeming van Prof. Visscher, de benoeming van Prof. Noordtzij, het voorstel van wijziging art. 171 van de Grondwet en het optreden van den Geref. Bond zijn „de onderscheidene feiten" die aan Dr. van der Flier plotseling hadden duidelijk gemaakt „dat dit ten slotte moet uitloopen op een uiteenspringen der Kerk."

En dat zegt dan een predikant, die pas uit Middelburg komt, waarvoor het saam konkelen van Christus-loochenaars en mannen van de algemeene versoening de plaats van Dr. van der Flier is ingenomen door een modern predikant!

Zóo iets doet de Kerk heelemaal niet springen.

Zóo iets is de moeite niet om te noemen.

Neen — dan mannen als Prof. Visscher.

Dan de Geref. Bond.

Dáar, dáar zit *het* gevaar voor de Herv. Kerk!...

Als 't niet zoo ernstig was, zouden we eens hartelijk lachen.

Maar nu vragen we alleen: »hoe zoo'n scherpzinnig man, zoo iets onnoozels zeggen kan« ....

Vooral over art. 171 ging het. Zóo, dat later iemand bij de gedachtenwisseling zei: we moeten toch oppassen dat we daar niet zóo over spreken dat we den indruk geven »dat het ons alleen om de dubbeltjes te doen is.«...

Art. 171 is in gevaar. En dan — zoo zei Dr. v. d. Flier, dan zou onze Herv. Kerk »verschrompelen.« Daarom »wij hebben recht voor onze Kerk op te komen, want het ongehinderd voortbestaan der Ned. Herv. Kerk is van groot belang voor ons volk, voor zijn heiligste goederen.«

Prachtig gezegd!

Maar ongelukkigerwijze vroeg b. v. Ds. Blanson Henkemans: wat bedoelt men met de Ned. Herv. Kerk?

Is dat die verzameling van menschen, die nu met kracht en geweld bij elkaar gehouden worden, terwijl ze niet bij elkaar hooren? Of moet van onze Herv. Kerk weer gemaakt worden wat ze zijn moest: de Kerk des Heeren in dezen lande, sprekende en levende naar Gods Woord?

En ja — daar mocht nu toch werkelijk wel eens over gesproken zijn. Of men met de Herv. Kerk bedoelt wat men er in 1816 van gemaakt heeft en zooals de modernen haar 't liefst houden — of dat onze Herv. Kerk zich ook als Kerk van Christus heeft te openbaren en of onze Herv. Kerk ook nog naar Gods Woord heeft te vragen. Maar ... dat was nu niet aan de orde.

Onze Herv. Kerk zou »verschrompelene als art. 171 werd aangeraakt, en onze Herv. Kerk zou »uiteen barstene als de Geref. Bond nóg meer invloed kreeg.

Dát was het paardje waarop Dr. van der Flier manhaftig door de leege zaal reed. Merkwaardig is, wat hij daarbij eigenlijk voor beschouwing naar voren bracht.

Eigenlijk zei hij: die kwestie van art. 171. was niet zoo eenvoudig als velen dachten. Men moest vooral in 't oog houden, dat de juridische kant van deze kwestie eigenlijk nooit afgehandeld was; ook in '86 niet. Toen had de Hooge Raad wel gesegd, dat de Herv. Kerk de eenig rechthebbende was op de kerkelijke goederen en op de tractementen, maar juridisch was het eigenlijk nooit geheel uitgewerkt, en er kon nu wel eens een tijd komen, dat de Hooge Raad ánders besliste en dan zouden we moeten deelen met de afgescheidenen en met de doleerenden.

Dr. van der Flier meende, dat het laatste woord in zake de kerkelijke goederen nog niet gesproken is. Dat door de hoogste rechtbank nog wel eens een ánder oordeel kon worden uitgesproken dan in '86.

Iets wat hoe langs hoe meer gedacht wordt.

En inplaats dat nu Dr. van der Flier als hoog ethisch man er voor zou wezen, dat de financieele kwestie dan eens door bekwame rechtsgeleerden b.v. uit de Hervormde Kerk en uit de Geref. Kerken enz. onderzocht werd, inplaats dat hij b.v. eens ging meedeelen wat de Hervormde rechtsgeleerde Jhr. Mr. O. Q. van Swinderen, oud-president der arrondissements-rechtbank te Groningen wil — niets daarvan. Geen eerlijk, rustig onderzoek.

Neen, een knuppeljacht, orthodox en vrijzinnig in bond, tegen Rome, Kuyper, Visscher, Noordtzij en vooral tegen den... Geref. Bond.

Wat hebben we toch hoogstaande mannen tegenwoordig, die in geschrifte en met het woord dag aan dag voor de Herv. Kerk opkomen.

Dan moet men daarnaast eens leggen wat Mr. van Swinderen blz. 15—18 van zijn brochure »Een struikelbloke schrijft.

Wat staat dat lijnrecht tegenover elkaar.

En Mr. van Swinderen is óok Hervormd en... geen lid van den Geref. Bond.

Heel veel heeft de vergadering evenwel van Dr. Slotemaker de Bruine en Dr. van der Flier niet begrepen.

Men kon het ten minste maar niet met elkaar eens worden, wat men nu eigenlijk doen moest.

't Leek bij de gedachtenwisseling wel een Poolsche landdag.

En men besloot maar naar huis te gaan.

Terwijl er toch gelukkig nog één oogenblik een stem gehoord is, die zeide: de groote ellende van onze Herv. Kerk is, dat men bij elkander houdt wat niet bij elkaar behoort....

Jammer, dat het stuk vuurwerk van Ds. Van Hoogenhuyze van Amsterdam, dat hij aanstonds afstak toen het dankgebed was uitgesproken, zoo nat was geworden en niet wilde branden. Er zaten zooveel schitterende pijlen in het stuk en zoo'n massa knalpatronen.

Maar het wilde niet branden.

En de vergadering ging uiteen — terwijl buiten door een kwajongen geroepen werd: Barbertje moet hangen!

Maar die jongen wist er niets van, van 't geen daar binnen besproken was.

Officieele Berichten.

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Leiden, 8 Mei 1913.

Ds. Eerdmans opent de Vergadering na het lezen van Gods Woord met gebed. Hij wenscht Ds. Bouma geluk met zijn beroep naar Hoogeveen, en spreekt den wensch uit, dat Z.Eerw. voor Hazerswoude en de Classis behouden moge blijven.

Ds. Bouma is praeses.

De Notulen der vorige gewone en buitengewone Vergaderingen worden gelezen en goedgekeurd.

Ingekomen het bericht van overlijden van Wed. Ds. Wessels en van br. De Geus.

Een voorstel van de Classis Gouda, om voor gezamenlijke rekening eenige Hebr bijbels en Grieksche Nieuw-Testamenten aan te schaffen, ten dienste voor de examens, wordt niet aangenomen.

Naar aanleiding van Art. 41 D.K. wordt aan ses kerken advies gegeven in onderscheidene aangelegenheden.

Aangenomen wordt het voorstel Rijnsburg, om langs de Partic. Synode ter Generale Synode te brengen den wensch: „De Generale Synode geve aanwijzing, wat te doen met degenen, die gedwongen worden Zondagsarbeid te verrichten in takken van publieken dienst".

Ds. Koers doet namens de Deputaten voor Evangelisatie mededeeling van hun arbeid in zake Lisse. Zij zullen op den ingeslagen weg voortgaan, en roepen daartoe den steun der Kerken in.

Tot Afgevaardigde naar de Partic. Synode van Noordelijk Zuid-Holland, welke D. V. 10 Juni te Gouda zal gehouden worden, worden gekozen als primi de predikanten Impeta, Woudstra en Kouwenhoven, en tot hunne Secundi Meyering, Koers en Broekstra. Tot primi de ouderlingen K. Zandbergen, J. Moraal en N. P. Siegtenhorst, en tot hunne secundi A. v. d. Jagt, H. Lamboy en W. Warnaar.

Als Deputaten in zake Art. 11 en 13 D. K. worden gecontinueerd Ds. Impeta en Bouma, en voor Art. 19 D. K. Ds. Eerdmans.

Tot Kerkvisitatoren worden voor dit jaar aangewezen de predikanten Eerdmans, Impeta, Koers en Kouwenhoven, en tot hunne secundi Meyering en Rietberg.

De boeken van den Quaestor worden nagezien en in orde bevonden.

De behandeling van het Rapport, besprekende de middelen tot opwekking van het geestelijk leven, geeft tot belangrijke gedachtenwisseling aanleiding. Het rapport zal in *Kerkblad* en *Kerkbode* worden opgenomen.

De Deputaten voor de Zending zeggen toe een volledig overzicht van den stand der Kas der samenwerkende Classes, en deelen mede, dat D. V. de Zendingsdag gehouden zal worden op Woensdag 30 Juli te Sassenheim.

Praeses en Scriba zullen de Classis vertegenwoordigen bij de intrede van Ds. Thomas te Leiden.

Roepende Kerk Hazerswoude.

De Praeses sluit de Vergadering en gaat voor in dankzegging.

Namens de Classis
H. J. KOUWENHOVEN Dz.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

XLVI.

(*Slot*).

„Ik heb", vervolgde heer Philip, „zooveel mogelijk met alles gerekend. Aanvaardt ge mijn voorstel, dan ben ik bereid hun die hier komen wonen en hun kinderen, voor den tijd van vijftig jaar, vrijdom te geven van alle belastingen enz. die zij anders aan den landheer zouden moeten opbrengen. Ook behoeven de eerste tien jaar geen huren betaald te worden dan van de woonhuizen. Wat dunkt u?"

„Vriend," antwoordde graaf Otto, „met beide handen grijp ik uw voorstel aan. Anders te doen zou even dwaas als ondankbaar zijn. Mijn hart prijst den Heere, die het uwe bereid heeft zoo te handelen. En u zeg ik dank voor den grooten dienst, welken gij mij en ons allen bewijst. Wij zullen het zeker nooit vergeten."

Nog dienzelfden avond werd alles nog eens uitvoerig besproken, en reeds twee dagen later gingen de heeren naar Manheim om bij een rechtsgeleerde aldaar de noodige stukken in orde te laten brengen. Toen dit verricht was, schreef de heer von Rothenfels een uitvoerigen brief aan den keurvorst, waarin hij vriendelijk verzocht ontslagen te worden van de hem toegedachte eer om aan het hof te komen. — Wel vreesde hij dat dit van geen gunstige gevolgen zou zijn voor zijn vroegere onderdanen, maar toch meende hij den raad van zijn vriend te moeten volgen.

Gelukkig bleek dat deze juist had gezien. De keurvorst was geen man om zijn gegeven woord te breken. Zelfs was hij edelmoedig genoeg om